

OBSAH

Úvodem	14
1. NĚKOLIK POZNÁMEK K HODNOTÁM ROMŮ	16
2. ZAHRANIČNÍ INSPIRACE K INTEGRACI ROMŮ	67
2.1 VÝZNAM ZAHRANIČNÍCH INSPIRACÍ	67
2.2 IDEOLOGICKÉ BARIÉRY V ČR	69
2.3 MOTIVY INTEGRACE MENŠIN	69
2.4 VÝVOJ STANDARDU A MECHANISMU OCHRANY PRÁV A INTEGRACE MENŠIN (HISTORICKÝ EXKURS).....	71
2.4.1 Prvotnost praktické politiky	72
2.4.2 Mezinárodní zakotvení – od dohod velmocí k mezinárodnímu právu	72
2.4.3 Zakotvení ve vnitřní legislativě	72
2.4.3.1 Odpovědný je výhradně stát	73
2.4.4 Od negativní ochrany menšin k jejich aktivní integraci a podpoře . . .	73
2.4.5 Podmínkou je demokracie	74
2.5 NĚKTERÉ OBECNĚJŠÍ PRINCIPY UTVÁŘENÍ POLITIKY INTEGRACE MENŠIN	74
2.5.1 Odlišné dimenze menšinové politiky státu	74
2.5.2 Politický mechanismus integrace menšin	75
2.5.3 Znalost a prozkoumání specifických podmínek integrace	77
2.5.4 Respekt k historickým a kulturním dimenzím specifické identity . . .	77
2.5.5 Otevřenost a prostupnost sociální struktury společnosti pro příslušníky menšiny	79
2.6 ODLIŠNÉ ÚROVNĚ A INTENZITA POZITIVNÍ PODPORY MENŠIN ZAMĚŘENÉ NA POSTAVENÍ VE SPOLEČNOSTI	80
2.6.1 Ochrana, podpora a rozvoj etnické či národnostní identity	80
2.6.2 Podpora seberealizace uvnitř majoritní společnosti prostřednictvím menšinové identity	81
2.6.3 Participace a samospráva	81
2.6.4 Pozitivní diskriminace příslušníků menšiny	82

2.7 SITUACE ROMŮ V ČR Z HLEDISKA UPLATNĚNÍ SPECIFICKÉ PODPORY MENŠINY	83
2.7.1 Nejasná báze definice integrační politiky – identita Romů	84
2.7.2 Deficit informačního zázemí pro odvození koncepce integrace	85
2.7.3 Oslabená etnická identita Romů v ČR	86
2.7.4 Nefunkční politický a administrativní mechanismus	88
2.7.5 Absence cílů – rozšíření časového horizontu	89
3. ROMOVÉ Z POHLEDU STATISTIKY A DEMOGRAFIE	91
3.1 ÚVOD	91
3.2 SČÍTÁNÍ LIDU A NÁRODNOSTNÍ/ETNICKÁ SKLADBA OBYVATELSTVA	91
3.3 ROMOVÉ A SČÍTÁNÍ LIDU	94
3.4 SOUPISY ROMŮ V ČESKÉ REPUBLICE	98
3.5 ODHADY POČETNÍHO STAVU ROMSKÉ POPULACE	98
3.6 GEODEMOGRAFICKÉ A DEMOGRAFICKÉ CHARAKTERISTIKY ROMSKÉ POPULACE V ČESKÉ REPUBLICE	101
3.6.1 Územní rozložení	101
3.6.2 Věková struktura	102
3.6.3 Demografická reprodukce	103
3.6.4 Početní růst a prognózy	106
3.7 ZÁVĚR	107
4. OD ETNICKÉ KASTY KE STRUKTUROVANÉMU ETNICKÉMU SPOLEČENSTVÍ	115
5. ROMOVÉ V ČESKOSLOVENSKU V LETECH 1945–1967 VÝVOJ INSTITUCIONÁLNÍHO ZÁJMU A JEHO DOPADY	137
5.1 ÚVODEM	137
5.2 ODKAZ PROTEKTORÁTU A SLOVENSKÉHO ŠTÁTU (1945–1948) ...	140
5.3 POČÁTKY RUDÉHO ŘEŠENÍ TZV. CIKÁNSKÉ OTÁZKY (1948–1952)	150
5.4 PŘED SOUPISEM (1954–1958)	156
5.5 SOUPIS A TO, CO NÁSLEDOVALO (1959–1964)	164
5.6 POLITIKA ORGANIZOVANÉHO ROZPTYLU (1965–1970)	175
5.7 ZÁVĚR	182

6. PROGRAM INTEGRACE – ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ ROMSKÝCH OBYVATEL V OBDOBÍ 1970 AŽ 1989	184
6.1 ÚVODEM	184
6.1.1 Pojetí studie, její východiska a zdroje	184
6.1.2 Státní politika při řešení problémů romského obyvatelstva po roce 1970	185
6.1.3 Stranické a státní dokumenty o řešení problémů romských obyvatel	190
6.1.4 Romové – problém český, problém slovenský	192
6.2 DEFINICE PROBLÉMU	193
6.3 ANALÝZA NÁSTROJŮ UŽÍVANÝCH PO ROCE 1970	200
6.3.1 Evidence cikánských občanů	200
6.3.2 Sociální kurátoři	201
6.3.3 Zdravotní stav	202
6.3.4 Porodnost	203
6.3.5 Předškolní výchova a školní vzdělání	204
6.3.6 Zvláštní výcvik v armádě	206
6.3.7 Zaměstnání	207
6.3.8 Migrace a bydlení	208
6.3.9 Osvěta	211
6.3.10 Sociální vzestup	211
6.4 ZÁVĚRY	212
6.5 EPILOG	217
7. VÝVOJ A SÚČASNÝ STAV PRAKTICKÝCH ŘEŠENÍ A KOMPETENCÍ VRCHOLNÝCH ORGÁNOV ŠTÁTU PO ROKU 1989	219
7.1 NA PRAHU TRANSFORMÁCIE SPOLOČNOSTI – EMANCIPÁCIA RÓMOV AKO NÁRODNOSTNEJ MENŠINY	220
7.2 PROCES TRANSFORMÁCIE SPOLOČNOSTI – ZVIDITELNENIE KONFLIKTNÉHO SPOLUŽITIA, HLADANIE RIEŠENÍ	222
7.3 NA PRAHU ROKU 1993 – OPAKOVANÝ ZAČIATOK	230
7.4 HLADANIE RIEŠENIA V RÁMCI SAMOSTATNEJ ČESKEJ REPUBLIKY	231
7.5 PRED PREDČASNÝMI PARLAMENTNÝMI VOLBAMI 1998	239
7.6 ZÁVEROM	240

8. INTERETNICKÝ KONFLIKT PO ROCE 1989 S OHLEDEM NA SOUŽITÍ S ROMY	244
8.1 ÚVODEM	244
8.2 NASVÍCENÝ RASISMUS SOUČASNOSTI – RASOVÉ NÁSILÍ	247
8.3 ŠEDÁ ZÓNA RASISMU BUDOUCNOSTI – RASOVÁ DISKRIMINACE	256
8.4 ZÁVĚR	261
8.4.1 Krátkodobá, rychlá a neformální opatření s ohledem na změnu aktuálního psychologického klimatu ve společnosti a směřující k znesnadnění rasového násilí, a tím k uklidnění romské komunity, např.:	261
8.4.2 Současně je konečně potřeba založit systémová opatření s dlouhodobým horizontem, přičemž důležitá není rychlost, ale systémovost a trvalost (nikoliv hned a rychle, ale pořád).	262
9. STRUČNÝ NÁSTIN DŮSLEDKŮ ZÁK. Č. 40/1993 SB., O NABÝVÁNÍ A POZBÝVÁNÍ STÁTNÍHO OBČANSTVÍ ČR	267
10. ROMOVÉ A NEVLÁDNÍ, NEZISKOVÉ ROMSKÉ A PROROMSKÉ OBČANSKÉ ORGANIZACE PŘÍSPÍVAJÍCÍ K INTEGRACI TOHOTO ETNIKA	271
10.1 CÍL STUDIE	271
10.2 ROMOVÉ A NEVLÁDNÍ SEKTOR	271
10.2.1 Stručně o nevládním a neziskovém sektoru po roce 1989 v ČSFR a v ČR	271
10.2.2 Rozdíly v přístupu majoritního obyvatelstva a romské menšiny k nevládnímu sektoru	273
10.2.3 Zájem Romů na vytváření nevládních a neziskových občanských sdružení	275
10.2.4 Proromské organizace neboli nezisková občanská sdružení vytvořená na pomoc romskému etniku	275
10.3 POSTUP A METODIKA SBĚRU DAT PRO PŘEDLOŽENOU STUDII	276
10.4 POČET ROMSKÝCH A PROROMSKÝCH NEVLÁDNÍCH ORGANIZACÍ A OBČANSKÝCH SDRUŽENÍ	277
10.5 POSTOJE MLUVČÍCH ROMSKÉHO ETNIKA K PROROMSKÝM A ČISTĚ ROMSKÝM NEVLÁDNÍM ORGANIZACÍM	279
10.6 FUNGOVÁNÍ ROMSKÝCH NEVLÁDNÍCH ORGANIZACÍ	280

10.7	DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ O EXISTENCI, CÍLECH, ČINNOSTECH A PROBLÉMECH ROMSKÝCH SDRUŽENÍ	282
10.8	FINANČNÍ DOTACE ČINNOSTI ROMSKÝCH A PROROMSKÝCH OBČANSKÝCH SDRUŽENÍ	283
10.8.1	Rozdíly v přidělování finančních prostředků jednotlivých nadací	284
10.9	ZÁVĚRY	286
11.	VÝVOJ ROMSKÝCH REPREZENTACÍ PO ROCE 1989 A MINORITNÍ MOCENSKÁ POLITIKA VE VZTAHU K ROMŮM	290
11.1	VYMEZENÍ POJMU ELITA A REPREZENTACE SE ZVLÁŠTNÍM ZŘEATELEM NA ROMY	290
11.2	ROMSKÉ REPREZENTACE DO ROKU 1937	296
11.3	ROMSKÉ REPREZENTACE BĚHEM VÁLKY	299
11.4	ROMSKÉ REPREZENTACE PO ROCE 1945 DO ROKU 1968	300
11.5	OBDOBÍ 1968–1973	301
11.6	OBDOBÍ OD ROKU 1973 DO ROKU 1989	302
11.7	ROMSKÉ REPREZENTACE V OBDOBÍ ROKŮ 1990–1992	302
11.8	ROMSKÉ REPREZENTACE OD ROKU 1992 DO SOUČASNOSTI	304
11.9	MINORITNÍ POLITIKA VLÁDY A SAMOSPRÁV	307
11.10	ZÁVĚRY	309
12.	JAK SE ŽIJE ROMSKÝM INTELEKTUÁLŮM V ČECHÁCH	311
12.1	ÚVOD	311
12.2	CESTA KE VZDĚLÁNÍ	311
12.3	TAKOVÝ NORMÁLNÍ DOKTOR	318
13.	ROLE ROMSKÝCH NOVINÁŘŮ A FUNKCE ROMSKY ORIENTOVANÝCH MÉDIÍ VE SPOLEČNOSTI	327
14.	ROMSKÉ DĚTI V SYSTÉMU ČESKÉHO ZÁKLADNÍHO ŠKOLSTVÍ A JEJICH NÁSLEDNÁ PROFESIONÁLNÍ PŘÍPRAVA A UPLATNĚNÍ	333
14.1	ÚVODEM	333
14.2	VYMEZENÍ PROBLÉMU	334
14.3	ROMSKÉ DÍTĚ V ČESKÉ ŠKOLE	334
14.3.1	Spádová škola	335
14.3.2	Menšinová škola	336

14.4	PROČ SE ROMSKÉ DĚTI DOSTÁVAJÍ DO ZVLÁŠTNÍCH ŠKOL	336
14.4.1	Posuzování školní zralosti	336
14.4.2	Výchova dětí v tradiční romské rodině	337
14.4.3	Jazykové bariéra	339
14.5	MOŽNOSTI PROFESNÍHO UPLATNĚNÍ ROMSKÝCH DĚTÍ	340
14.6	VÝCHODISKEM JE UMOŽNIT ROMSKÝM DĚTEM PLNOHODNOTNÉ ZÁKLADNÍ VZDĚLÁNÍ	341
14.6.1	Státní úkol	341
14.6.2	Úkoly pro školy, aneb škola je pro děti, ne děti pro školu	342
14.7	ZMĚNY V ORGANIZACI ŠKOLY – ZVÝHODŇOVÁNÍ NEBO NUTNOST?	344
14.7.1	Snížení počtu žáků ve třídách s romskými dětmi	344
14.7.2	Přípravný ročník	344
14.7.3	Pedagogický personál na spádových školách	345
14.8	OSVĚDČENÉ VYUČOVACÍ METODY A FORMY NA SPÁDOVÝCH ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH	347
14.8.1	Skupinové vyučování	347
14.8.2	Jak naučit romské děti dobře číst a psát v češtině	348
14.8.3	Multikulturní výchova	348
14.9	ZÁVĚRY	349
15.	ROMOVÉ A ZAMĚSTNANOST NEBOLI ZAMĚSTNATELNOST ROMŮ V ČESKÉ REPUBLICE	352
15.1	ÚVOD	352
15.2	POSTAVENÍ ROMSKÉHO ETNIKA NA TRHU PRÁCE	352
15.2.1	Etnická specifika romské pracovní síly	352
15.2.2	Tradiční řemesla	353
15.2.3	Handicap jako dědictví romské tradice.	354
15.3	TRH PRÁCE A ROMOVÉ	356
15.3.1	Požadavky trhu práce na pracovní sílu	356
15.3.2	Výchozí podmínky	357
15.3.3	Největší handicapy příslušníků romské komunity na trhu práce	358
15.3.4	Skutečnosti prohlubující handicapy na trhu práce	364
15.3.5	Dílčí závěr	366
15.4	ZAMĚSTNANÍ A NEZAMĚSTNANÍ ROMOVÉ	367
15.4.1	Zaměstnanost Romů	367
15.4.2	Nezaměstnanost Romů	368
15.5	ZÁVĚR	375

16. ROMOVÉ V SYSTÉMECH SOCIÁLNÍ OCHRANY	
ZDROJE SOCIÁLNÍ DISTANCE	378
16.1 SOCIÁLNĚ POLITICKÝ RÁMEC PROBLÉMU	378
16.2 ROMOVÉ V SYSTÉMECH SOCIÁLNÍ OCHRANY	379
16.3 ŽIVOTNÍ MINIMUM A FENOMÉN DVOJÍ ÚROVNĚ DŮSTOJNÉ CHUDOBY	382
16.4 DŮSLEDKY SPECIFICKÉHO CHOVÁNÍ NÍZKOPŘÍJMOVÝCH SKUPIN PŘÍJEMCŮ V DÁVKOVÉM SYSTÉMU STÁTNÍ SOCIÁLNÍ PODPORY	384
16.5 PROBLÉM ZABLOKOVÁNÍ DOBROČINNOSTI	386
16.6 RIZIKA NEÚČASTI V SYSTÉMECH SOCIÁLNÍ OCHRANY	386
16.7 ROMOVÉ A ZAMĚSTNANOST	389
16.8 SOCIÁLNÍ VYLOUČENÍ A SOCIÁLNÍ DISTANCE	390
16.9 PROBLÉM FORMÁLNÍCH A NEFORMÁLNÍCH KOREKTIVŮ	391
16.10 KOMBINACE PORUŠENÍ FORMÁLNÍCH A NEFORMÁLNÍCH KOREKTIVŮ	393
16.11 ZÁVĚRY	394
17. ZKUŠENOSTI SE VZDĚLÁVÁNÍM DOSPĚLÝCH ROMŮ NA NEVLÁDNÍ ÚROVNI PO ROCE 1990	398
17.1 ZKUŠENOSTI Z OBLASTI VZDĚLÁVÁNÍ ROMŮ	398
17.1.1 Typy kursů a typy účastníků	399
17.1.2 Specifika kursů	401
17.1.3 Komunikační styl Romů	404
17.2 ZKUŠENOSTI Z PORADENSTVÍ PRO ROMSKÉHO PORADCE	411
17.2.1 Důležitost funkce romského poradce	411
17.2.2 Limity výběru	411
17.2.3 Požadavky na romského asistenta a poradce	414
17.3 ZÁVĚREČNÁ DOPORUČENÍ	415
18. ROMOVÉ A SOCIÁLNÍ PATOLOGIE	417
18.1 ÚVOD	417
18.2 OBECNĚ O SOCIÁLNÍ PATOLOGII A JEJICH NOSITELÍCH	418
18.3 POSTOJ MAJORITY K ROMŮM	419
18.4 JAKÁ JE ÚROVEŇ ROMSKÉ KRIMINALITY	424

18.5	TYPICKÉ RYSY ROMSKÉ SOCIÁLNÍ PATOLOGIE	427
18.6	„PODPORA“ ROMSKÉ ASOCIÁLNOSTI ZE STRANY MAJORITNÍ SPOLEČNOSTI	438
18.7	ZÁVĚRY	444
19.	MEZINÁRODNÍ DOKUMENTY A ROMOVÉ	447
19.1	ÚVOD	447
19.2	RADA EVROPY	448
19.2.1	Úmluvy Rady Evropy	449
19.3	ORGANIZACE PRO BEZPEČNOST A SPOLUPRÁCI V EVROPĚ (OBSE)	458
19.4	EVROPSKÁ UNIE	459
19.5	ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ	459
19.6	ZÁVĚR	470
20.	SOUHRNNÉ ZÁVĚRY	473
20.1	INFORMACE O STAVU ROMSKÉ MENŠINY V ČESKÉ REPUBLICE	473
20.1.1	Demografické aspekty	473
20.1.2	Identita Romů, její stav a perspektivy	475
20.1.3	Problém informačního deficitu	477
20.2	PROGRAM INTEGRACE ROMSKÉ MENŠINY	482
20.3	MOŽNOSTI A LIMITY SOCIÁLNÍ MOBILITY ROMSKÉ MENŠINY	484
20.4	ROMSKÉ REPREZENTACE, JEJICH STAV A ÚKOLY	487
20.5	LIMITY POVINNOSTÍ STÁTU VŮČI ROMŮM	489
20.5.1	Ochrana před úmyslnou diskriminací, násilím a perzekucí	491
20.5.2	Ochrana před nenásilnou (strukturální) diskriminací	492
20.5.3	Záruka a podpora práva na rozvoj národnostní či etnické identity	492
20.6	VYMEZENÍ CÍLOVÉ SKUPINY ROMŮ PRO KONCIPOVÁNÍ AKTIVIT STÁTU	493
20.6.1	Občanský princip jako cíl, ne prostředek	493
20.6.2	Romové – vymezení cílových skupin	494

20.7 OPATŘENÍ STÁTNÍ POLITIKY VŮČI ROMSKÉ MENŠINĚ S AKCENTEM NA NEDÁVNOU MINULOST	496
20.7.1 Období let 1990 až 1992	497
20.7.2 Období let 1993 až 1996	498
20.7.3 Období let 1997 a dále	499
20.8 FORMULACE PROGRAMU INTEGRACE	500
20.8.1 Cesty k integraci	503
ODKAZY	508
ABSTRACT	529
O AUTORECH	553